

قواعد تفسیر قرآن

دکتر علی اکبر بابایی

فصل چهارم ، بخش دوم : توجه به قرائن متصل

فضای نزول آیات

تهیه و تنظیم : فلیل عقیلی فرج

توضیح در بخش قبل	سیاق	لفظی	فرائین متصل
<p>در فهم مراد استعمالی (۱) و ظهور آیات با اهمیت می باشد که شامل موارد ذیل می شود:</p> <ul style="list-style-type: none"> • شأن نزول: بسیاری از مفسران شأن نزول را به معنای سبب نزول گرفته اند. • شأن نزول شخص یا اشخاص یا واقعه ای است که بخشی از قرآن درباره آن نازل شده است. <p>تفاوت «سبب نزول» و «شأن نزول»: از نظر مفهوم «نتباین» ولی از نظر موارد و مصداق ها عموم و خصوص من وجه هستند (۲). دلیل اتصال قرینه در فهم آیات، قرب زمانی یا کثرت نقل تاریخی آن حادثه است.</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • سبب نزول: وقتی عبارتی از قرآن هم زمان یا در پی یک رویداد یا پرسش نازل می شود. سبب نزول در برخی آیات باعث روشنتر شدن معنای آیه و گاهی رفع ابهام آن می شود. نمونه هایی از کاربرد: <ul style="list-style-type: none"> ۱- رفع شبهه حلال بودن شراب خواری در صورت داشتن عمل صال در آیه: «لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعَمُوا إِذَا مَا اتَّقَوْا وَآمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ...» (مائده ۹۳) ۲- «إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ...» (بقره ۱۵۸) 	فضای نزول آیات	غیر لفظی	
<ul style="list-style-type: none"> • فرهنگ مردم در زمان نزول: اوضاع سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، آداب، سنن، معارف و عقایدی است که در زمان نزول آیات بین مردم رایج بوده است. <p>مثال: آیه «إِنَّمَا التَّسْبُؤُةُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ...» در مورد جابجا کردن ماه های حرام در جنگ ها توسط اعراب نازل شده است</p>			

<ul style="list-style-type: none"> • زمان و مکان نزول: می تواند در فهم معنای آیه مفید باشد <p>مثال: آیه «یا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ...»</p>			
<ul style="list-style-type: none"> • توجه به فضای نزول در روایات معصومین (ع) نیز مورد توجه قرار گرفته است. • لزوم توجه به فضای نزول: روایت میبویط به فضای نزول باید از نظر صدور، متن، دلالت و سلامت مورد بررسی قرار بگیرند. • اگر روایتی مبنی بر اخبار از فضای نزول بدست برسد که قطعیت یا جعلی بودن آن محرز نیست نمی توان فهم بدون در نظر گرفتن یا با در نظر گرفتن آن را به خدا نسبت داد، بلکه باید مفهوی مشترک میان آن دو را در نظر گرفت. • سبب یا شأن نزول مخصّص عموم یا مقید اطلاق آیه نیست. 			

۱- اراده متکلم نسبت به آوردن الفاظ در کلام خود، به اراده استعمالی و جدی تقسیم شده است. اراده استعمالی یعنی اراده آوردن الفاظ به قصد بیان معنای موضوع له آنها که به مجرد شنیدن لفظ در ذهن مخاطب عالم به وضع نقش می بندد. اما در اراده جدی، متکلم بیان می کند که مدلول استعمالی الفاظ نیز به طور جدی مراد او قرار گرفته است؛ یعنی هدف اصلی خود را از آوردن کلام برای مخاطب بیان می نماید، برای مثال، وقتی متکلم می گوید: «اکرم کل عالم»، معنای وجوب اکرام همه علما، که اراده استعمالی متکلم نیز به آن تعلق گرفته است، در ذهن مخاطب نقش می بندد، حال اگر متکلم قید دیگری در سخنانش نیاورد، مخاطب پی می برد که اراده جدی متکلم نیز به همین معنا تعلق گرفته است، زیرا اصل عقلایی بر تطابق اراده جدی و اراده استعمالی دلالت می کند. اما اگر متکلم، کلام دیگری آورد و گفت: «لا تکرّم زیدا العالم»، مخاطب پی می برد که هر چند مراد استعمالی متکلم بر اکرام همه علما دلالت می نماید، اما از اول مراد جدی او این نبوده و اکرام زید را به طور جدی نمی خواسته است و این مطلب از جمله بعدی او به دست می آید.

۲- دو مجموعه می توانند نسبت به هم چهار حالت داشته باشند که به این حالتها «نسبت اربعه» گفته می شود. (در دو مجموعه فرضی الف و ب که هر یک دارای اعضای هستند)

اول، تساوی : اعضای هر دو مجموعه کاملا مساوی هستند.

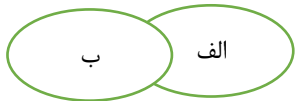
دوم، تباین : هیچ عضو مشترکی ندارند

سوم، عموم و خصوص مطلق : مجموعه ای زیر مجموعه مجموعه دیگر باشد

چهارم، عموم و خصوص من وجه : دو مجموعه با هم اعضای مترک و غیر مشترک داشته باشند.

التماس دعا